

Долженкова О. О.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
Науковий керівник: **Копилова С. В.,**
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УЯВЛЕННЯ ПРО ШЛЮБ

Анотація. У статті проаналізовано взаємозв'язок між самодостатністю як особистісною характеристикою та шлюбними уявленнями. Показано, що високий рівень самодостатності забезпечує автономність, внутрішню цілісність і сприяє формуванню зрілих партнерських стосунків.

Ключові слова: самодостатність, особистісна автономія, шлюбні уявлення, ціннісно-смыслова сфера, подружні взаємини.

Dolzhenkova O. Self-sufficiency as an integral personal characteristic on the content and structure of marital representations

Summary. The article reveals the influence of self-sufficiency as an integral personal characteristic on the content and structure of marital representations. It is substantiated that self-sufficiency determines autonomy, reflexivity, and the maturity of the value–semantic attitude toward marital relations.

Key words: self-sufficiency, personal autonomy, marital representations, value – semantic sphere, marital relations.

Проблематика самодостатності особистості є однією з центральних сучасної психології, оскільки вона пов'язана з феноменами автономії, зрілості та психологічного благополуччя. У контексті динамічних соціокультурних змін, що позначаються на системі міжособистісних взаємин, питання самодостатності набуває особливого значення: змінюється структура цінностей, способи самоідентифікації, уявлення про партнерство й шлюб. Саме тому аналіз цього феномену дозволяє глибше зрозуміти, як внутрішня цілісність і здатність до автономії визначають характер міжособистісних стосунків.

Метою цієї статті є теоретичне обґрунтування ролі самодостатності у формуванні шлюбних уявлень як відображення ціннісно-смысловий

зрілості особистості. Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах зміни соціальних норм і ролей у шлюбі саме самодостатність постає внутрішнім критерієм здатності до гармонійного партнерства, де взаємна свобода поєднується з емоційною близькістю та відповідальністю за спільний розвиток.

Проблема самодостатності особистості вивчається сучасною психологією у контексті особистісного розвитку, адаптації до соціальних умов та забезпечення емоційного благополуччя. Питання самодостатності розкрито в працях таких дослідників, як А. Адлер, А. Маслоу, Е. Еріксона, К. Роджерса та інших. Наукове осмислення цього феномена бере початок у працях А. Адлера, який визначав прагнення до самовдосконалення як основу психологічного розвитку особистості. Також теоретичні засади категорії самодостатності закладені у працях Е. Еріксона, який розглядав автономію як ключовий компонент психосоціального розвитку, та у концепції А. Маслоу, де самореалізація трактується як найвищий рівень ієрархії потреб, що втілює стан зрілої незалежності. У сучасній українській психології питання самодостатності детально висвітлені в працях Н. Бігун, яка підкреслює інтегративний характер цього утворення, що поєднує когнітивні, емоційно-вольові та ціннісні компоненти особистості [1, 7]. А Н. Каргіна розглядає самодостатність як важливий ресурс психологічного благополуччя, адже вона сприяє внутрішній стабільності, самоприйняттю й гармонії між особистісними потребами та соціальними вимогами [2, с. 77].

Самодостатність постає не лише як риса, що забезпечує внутрішню автономію, а як особистісна умова усвідомленого ставлення до інтимно-сімейних стосунків. Психологічне благополуччя неможливе без відчуття власної компетентності та самоприйняття – саме ті якості, що становлять ядро самодостатності. На рівні шлюбної взаємодії вони проявляються через здатність до паритетного партнерства, відповідального вибору та рефлексії власних очікувань [9].

Сутність самодостатності в контексті шлюбних уявлень полягає також у здатності зберігати автономію без ізоляції. Людина, яка володіє внутрішньою опорою, не ототожнює власну цінність із партнером чи самим фактом подружжя. Вона усвідомлює шлюб не як засіб самоствердження, а як простір взаємного розвитку. Такий підхід трансформує уявлення про шлюб від традиційного «злиття ролей» до партнерської взаємодії, де головною цінністю стає не функціональна взаємозалежність, а діалогічна рівновага. Емпіричні дані сучасних досліджень підтверджують: у респондентів із високим рівнем самодостатності спостерігається менша залежність від зовнішніх оцінок і менше схильності до ідеалізації партнера. Їхні уявлення про шлюб відзначаються раціональністю, здатністю приймати амбівалентність

почуттів і визнавати індивідуальні межі [8, 10]. Це дає змогу розглядати самодостатність як чинник психологічного імунітету проти деструктивних сценаріїв взаємодії – залежності, ревнощів, контролю.

Цей підхід перегукується з висновками зарубіжних досліджень, що аналізують структуру подружньої взаємозалежності. Зокрема, у метааналізі А. Томи та інш. показано, що рівень задоволеності шлюбом тісно пов'язаний із мірою цільової інтерзалежності – тобто балансом між спільністю та індивідуальною автономією партнерів [11]. Автори наголошують, що пари з високим рівнем внутрішньої автономії демонструють більш стабільні відносини, більшу емоційну відкритість і глибше розуміння особистісних меж. Отже, самодостатність є не лише передумовою внутрішнього добробуту, а й чинником, що підтримує конструктивну комунікацію у шлюбі.

Так вплив самодостатності на уявлення про шлюб реалізується через низку психологічних механізмів – передусім саморегуляцію, рефлексію, відповідальність і здатність до емпатії. Особи з розвинутою самодостатністю характеризуються стабільним образом «Я», що дозволяє їм приймати партнера без ідеалізації чи надмірних очікувань. Як зазначає Д. Генесс та колеги, така особистість відзначається внутрішньою когерентністю – єдністю переконань, емоцій та дій, що знижує ризик конфліктів і підвищує якість комунікації [8]. У своєму дослідженні автори доводять, що як тривожна, так і унікаюча прив'язаність асоціюються зі зниженням автономії, що, своєю чергою, негативно впливає на емоційне благополуччя та якість взаємин у парі. Водночас збереження почуття власної самості в контексті близьких стосунків сприяє підвищенню задоволення партнерством, навіть за наявності схильності до невпевнених форм прив'язаності. Таким чином, автономія постає не лише як індикатор психологічної зрілості індивіда, а й як центральний механізм, що забезпечує стійкість і гармонійність інтимних стосунків. Самодостатня особистість сприймає шлюб не як засіб компенсації власних недоліків, а як можливість спільного зростання. На думку В. Крамченкової, задоволеність шлюбом ґрунтується на рівноправному партнерстві, де кожен з подружжя має власну систему цінностей, але здатен інтегрувати її в спільний простір [4, с. 336].

Таким чином, у межах сучасної психологічної науки самодостатність розглядається як системоутворювальна риса особистості, що інтегрує внутрішню цілісність, автономність і здатність до гармонійної взаємодії. Її розвиток безпосередньо впливає на формування шлюбних уявлень, зумовлюючи перехід від традиційних, рольових моделей до партнерських, заснованих на взаємній відповідальності та повазі до автономії іншого. А шлюбні уявлення осіб із різним рівнем самодостатності різняться за змістом і смисловими акцентами.

Низькосамодостатні респонденти частіше розглядають шлюб як спосіб заповнення емоційного дефіциту, тоді як високосамодостатні – як простір для реалізації спільних цінностей. Таким чином, самодостатність виконує роль смислового фільтра, який визначає, чи буде шлюб сприйматися як засіб уникнення самотності, чи як форма зрілої взаємності. Шлюб у свідомості самодостатніх людей постає не як обов'язок чи соціальний контракт, а як добровільна співпраця двох зрілих суб'єктів, які зберігають власну цілісність і прагнуть до гармонійного співіснування. У цьому контексті любов і близькість не суперечать свободі, а навпаки, з неї народжуються.

Список використаних джерел:

1. Бігун Н. Генеза та стан категорії самодостатності в сучасній психології. *Humanitarium*. 2017. Т. 39, Вип. 1. С. 7-15.
2. Каргіна Н. В. Самодостатність як ресурс психологічного благополуччя особистості. *Наука і освіта*. 2017. № 7. С. 76-82.
3. Котлова Л. О., Саух Т. Теоретичний аналіз факторів задоволеності шлюбом подружжя. Збірник наукових праць викладачів та студентів. 2015. № 1. С. 15-17.
4. Крамченкова В. О. Ціннісні орієнтації подружжя як чинник психологічного здоров'я сім'ї. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2016. Вип. 33. С. 327–338.
5. Нежинська, О., Хілько, С. Емпіричне дослідження самоактуалізації в особистості зрілого віку. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022 Вип. 69, С. 213–222. DOI: 10.31732/2663-2209-2022-69-213-222
6. Чиж О., Дроздовська А., Бігун Н. ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ САМОДОСТАТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2024 Вип. 4 С. 116–123. DOI: 10.32782/cusu-psy-2024-4-17.
7. Bihun N., Aliexsieieva I., Herasina S., Yelchaninova T., Meshko O., Sobkova S. Self-Sufficiency as a Factor in the Development of the System of Psychological Self-Regulation of Personality. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2023 Vol. 15(3), P. 15-30. DOI:10.18662/irem/15.3/750.
8. Genesse D., Brassard A., Vaillancourt-Morel M. P., Muise A., Raposo S., & Péloquin, K. Being Me While Loving You: The Role of Autonomy in the Association Between Insecure Attachment and *Relationship Satisfaction*. *Journal of marital and family therapy* 2025 Vol. 51(4), e70079. DOI: 10.1111/jmft.70079
9. Kluwer E. S., Karremans J. C., Riedijk L., Knee C. R. Autonomy in Relatedness: How Need Fulfillment Interacts in Close Relationships. *Personality & social psychology bulletin*. 2020 Vol. 46(4), P. 603–616. DOI: 10.1177/0146167219867964

10. Ryan R. M., & Deci E. L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *The American psychologist*. 2000 Vol. 55(1), P. 68–78. DOI: 10.1037//0003-066x.55.1.68

11. Toma A., Rusu P., Podina I. The role of goal interdependence in couples' relationship satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2023 Vol. 40. P. 1740-1769. DOI:10.1177/02654075221128994

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-562-7-52>

Жданова В. А.,

*студентка другого освітнього рівня магістр за спеціальністю
“Психологія” кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Пузырьов Є. В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У тезах розглянуто психологічні особливості формування політичної ідентичності студентської молоді в умовах війни. Проаналізовано вплив медіа, освітнього простору, соціального середовища та громадянської активності на політичну самосвідомість молоді. Висвітлено трансформацію ціннісних орієнтацій студентів у період воєнних подій та зростання їх громадянської включеності.

Ключові слова: політична ідентичність, студентська молодь, війна, цінності, громадянська позиція.

Zhdanova V., Puzyrov Ye. Features of the formation of political identity of student youth under wartime conditions

Summary. The paper examines the psychological features of the formation of political identity among student youth during wartime. It analyzes the influence of media, the educational environment, social context, and civic engagement on political self-awareness. Particular attention is paid to the transformation of value orientations and the strengthening of civic responsibility among students in the context of military conflict.